

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.010>

JEL classification: E40, G21

UDC: 336.71

Олександр ДЗЮБЛЮК

доктор економічних наук, професор,
кафедра фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: alex5203@ukr.net
ORCID iD: 0000-0002-4967-823X
Web of Science ResearcherID: I-2117-2017

ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Депозитні операції виступають на сьогодні ключовим інструментом акумуляції коштів банківським сектором, а відтак є головним рушієм реалізації на практиці функції фінансового посередництва і трансформації заощаджень у інвестиції в масштабах всієї економіки. Це дозволяє стверджувати, що ефективна реалізація банками депозитної політики має основоположне значення для забезпечення економічного розвитку загалом, виходячи із того, що залучені на депозитні рахунки ресурси виступають одним із найважливіших джерел інвестицій та збільшення капіталу підприємств реального сектора. Тому у зв'язку з тим, що процес залучення коштів на банківські депозити виступає основою розширення ресурсного потенціалу банківської системи, вивчення детермінант депозитної політики банків набуває все більш важливого і актуального значення.

Мета. Метою статті є оцінка ключових аспектів формування депозитної політики комерційних банків, у зв'язку із чим постає необхідність з'ясування основних трендів розвитку депозитного ринку та оптимізації роботи банківських установ щодо залучення депозитних ресурсів.

Методологія. Використано загальнонаукові прийоми та інструменти, методи аналізу і синтезу, порівняння, зведення та групування, наукової абстракції.

Результати. У статті визначено особливості формування теоретичних підходів до розуміння депозитної політики, обґрунтовано шляхи розв'язання проблеми, пов'язаної із недостатнім ресурсним забезпеченням діяльності банківської системи для повноцінного виконання нею своїх функцій. Обґрунтовано напрями щодо активізації формування депозитів, а також основні складові процесу формування і реалізації депозитної політики банків.

Ключові слова: депозит; банк; депозитна політика; процент; грошовий обіг; фінансовий ринок; банківська система; інфляція, фінансове посередництво, депозитний ринок.

Вступ

Фінансова дестабілізація й занурення національного господарства у фазу економічної рецесії об'єктивно визначають появу передумов для загострення конкурентної боротьби на ринку банківських послуг та

висувають на перший план проблему формування ресурсної бази комерційних банків, що є основою їх ефективного функціонування та забезпечення стійкої роботи. Адже формування достатніх за обсягом та оптимальних за своїм складом банківських ресурсів складає основу діяльності будь-якої

© Олександр Дзюблук, 2025

Отримано: 01.02.2025 р.

Рекомендовано до друку: 22.02.2025 р.

Опубліковано: 26.03.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Дзюблук О. Детермінанти депозитної політики банків в умовах фінансової нестабільності. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 1. С. 10-21. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.010>

банківської установи, оскільки цей процес перебуває у тісному взаємозв'язку зі здійсненням активних операцій банків та створює передумови для отримання ними прибутку, підтримання достатньої ліквідності, формування позитивного іміджу та підвищення довіри з боку суб'єктів ринку, а в кінцевому підсумку слугує основою для реалізації банківською системою своєї базової функції – фінансового посередництва в економіці. Водночас умови воєнного стану, коли значна частина економіки зруйнована, фінансовий ринок зазнав істотних потрясінь, а довіра до банківського сектора піддається серйозним випробуванням, накладають додаткові труднощі на процес залучення банками тимчасово вільних ресурсів в економіці.

Дані обставини визначають необхідність оптимізації депозитної політики банків, позаяк саме кошти на банківських депозитах різних суб'єктів ринку виступають одним із найважливіших джерел інвестицій та збільшення капіталу підприємств реального сектора, що визначає провідну роль банківської системи країни у справі залучення в господарський оборот додаткових грошових ресурсів, а відтак у подоланні рецесії, стимулюванні економічного росту, а в перспективі – і в повоєнному економічному відновленні. Раціональний розподіл цих ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів домашніх господарств і бізнесу на банківських депозитних рахунках, а також їх спрямування у кредитно-інвестиційний процес є однією із основних та найбільш важливих функцій банківського сектора. У свою чергу, процес формування ресурсної бази, що включає у себе як постійне залучення нової клієнтури, так і розширення джерел залучення коштів, є складовою гнучкого управління активами і пасивами комерційного банку, через що ефективне управління пасивами передбачає реалізацію ефективної депозитної політики банків.

Саме тому настільки актуальним слід вважати вивчення питань, пов'язаних із дослідженням ключових детермінант депозитної політики комерційних банків, практики її реалізації та шляхів удосконалення, виходячи із потреби оптимального поєднання інтересів банківських установ, їхніх клієнтів та

забезпечення стратегічних цілей державної економічної політики щодо неперервності трансформації заощаджень в інвестиції задля підтримання стійкого зростання виробництва та суспільного добробуту. Крім того, виважена депозитна політика потрібна комерційним банкам для зміцнення ресурсної бази, в основу якої ставляться підтримка необхідного рівня диверсифікації, забезпечення можливості залучення грошових ресурсів з інших джерел та підтримання збалансованості з активами за строками, обсягами та процентними ставками. У зв'язку із цим необхідною умовою розширення ресурсного потенціалу банківського сектора та повноцінного забезпечення ним фінансового посередництва в економіці є реалізація ефективної депозитної політики, результатом якої має стати поступове нарощування депозитного портфеля банківських установ, розширення ними спектру відповідних послуг клієнтам, зростання рівня конкурентоспроможності банків на фінансовому ринку та підвищення їх фінансової стійкості загалом.

Теоретичні засади організації діяльності банківських установ на фінансовому ринку із надання депозитних послуг є предметом розгляду наукових робіт багатьох провідних економістів, зокрема таких як Аванесова Н. Е. [1], Бартош О. М. [2], Бідюк О. О. [3], Вдовенко Л. О. [4], Волкова Н. І. [5], Глущенко О. В. [6], Коваленко М. О. [9], Козій Н. С. [10], Кучеренко С. А. [11], Левченко В. П. [12], Матвійчук Н. М. [13], Приступа Л. А. [15], Руда О. Л. [16], Хромушина Л. А. [17], Черкашина К. Ф. [18] та інших. Однак ті проблеми, які супроводжують усі аспекти реалізації депозитної політики банків в умовах воєнного стану та фінансової нестабільності вивчені недостатньо і мають бути предметом додаткового ґрунтового наукового аналізу.

Мета статті

Цілями даного дослідження є оцінка сучасних тенденцій і закономірностей функціонування банківських установ на фінансовому ринку у процесі надання ними депозитних послуг різним групам клієнтів, а також визначення конкретних детермінант депозитної політики комерційних банків як

цілісної стратегії їх діяльності у процесі залучення грошових ресурсів суб'єктів ринку в умовах воєнного стану та фінансової невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Депозитні операції є основою ресурсного забезпечення діяльності банківських установ та формування ними повноцінного кредитно-інвестиційного портфеля, спроможного у повній мірі задовольнити потреби відтворювального процесу у всіх секторах економіки. Саме на основі депозитів формується переважна більшість залучених коштів комерційних банків, що використовуються з метою короткострокового і довгострокового кредитування бізнесу і домашніх господарств. Крім того, формування депозитної бази на широкій структурній основі із використанням різних інструментів та джерел коштів дозволяє підтримувати потенціал банку з точки зору можливості проведення ним активних операцій на належному рівні, а також гнучко реагувати на фінансові потреби клієнтів. Таким чином, ефективна депозитна політика банку є однією з найважливіших складових його успішної діяльності в сучасних умовах. А тому детермінанти депозитної політики мають формувати таку стратегію дій банку, що формує орієнтири банківської діяльності передусім на стимулювання вибору клієнтами конкретних банківських установ для обслуговування, що визначається вже такими факторами як якість і кількість послуг, що надаються, ціни на них, швидкість здійснення операцій, розуміння потреб клієнта.

На сьогодні у науковій літературі не сформовано єдиної думки щодо трактування сутності депозитної політики банку як основи для формування ним власної ресурсної бази. Якщо узагальнити і систематизувати найбільш поширені підходи до тлумачення депозитної політики, то можна дійти висновку, що вони загалом зводяться до визначення її як: стратегії та тактики щодо ефективного управління процесом залучення банківських ресурсів [1; 2; 9; 11; 17]; управління депозитними операціями з метою забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази банківських установ [4; 6; 10; 16; 18]; системи заходів щодо залучення коштів

вкладників на депозити і ефективного управління процесом цього залучення [3; 5; 12; 13; 15].

Таку подібність і водночас розмаїття у підходах до розуміння сутності депозитної політики можна пояснити передусім природними труднощами об'єктивної оцінки тих динамічних процесів, які відбуваються у банківському бізнесі загалом і на депозитному ринку зокрема. Дані процеси визначаються, зокрема, такими тенденціями як: розширення асортименту депозитних продуктів для фізичних і юридичних осіб; високий рівень конкуренції між банками і небанківськими кредитними установами за залучення коштів бізнесу і населення, що визначає до певної міри розмивання поняття депозитного акумулювання грошових ресурсів; впровадження банками депозитних послуг, які враховують сучасні технологічні аспекти розвитку банківського сектора і нових форм платіжних засобів; постійний розвиток ринку банківських депозитів та зміни у поведінці його учасників, виходячи із надання переваг розміщенню коштів підприємств і домашніх господарств у тих чи інших активах; розробка банками нових депозитних продуктів, що поєднують в собі кілька послуг, спрямованих на задоволення різних потреб клієнтів.

Узагальнюючи наведені вище підходи, депозитну політику банків слід розглядати, на нашу думку, як організацію ними комплексної роботи з формування оптимального складу ресурсів, залучених на депозитні рахунки з метою їх подальшого прибуткового використання у активних операціях. Даний підхід щодо змісту цієї політики можна вважати оптимальним стосовно саме депозитних операцій банків, дозволяючи розмежувати цю діяльність із більш широким поняттям ресурсної політики, спрямованої на організацію комплексу заходів щодо управління власними, позиченими і залученими ресурсами банку [8], а також поняттям кредитної політики, спрямованої на організацію ефективних кредитних вкладень банківських установ [7]. Водночас розуміння необхідності і важливості депозитної політики комерційних банків засновується саме на їхніх можливостях в подальшому проводити ефективну кредитну політику.

Річ у тім, що перспективи забезпечення стійкого економічного росту і повоєнного відновлення економіки України вирішальною мірою залежатимуть не лише від здатності банків забезпечити поточні потреби підприємств у поповненні коштів на формування оборотного капіталу, але й здатності банківського сектора сприяти інвестиційному процесу. А це означає, що можливості впливу банківської системи на фінансування широкомасштабних проектів із забезпечення інвестиційних потреб реального сектора визначаються передусім спроможністю комерційних банків акумулювати належний обсяг довгострокових ресурсів, що значною мірою залежить від ефективності здійснюваної банками депозитної політики. У даному разі йдеться про те, що депозитна політика банків не може реалізовуватись сама по собі, а повинна ґрунтуватися на сукупності детермінант, що загалом визначають її ефективність, зокрема таких, як: забезпечення тісного взаємозв'язку депозитних і кредитних операцій банків, що дає змогу підтримувати фінансову стійкість банківського сектора і всієї економіки; здійснення заходів щодо диверсифікації банківських ресурсів задля мінімізації ризиків концентрації коштів; цілеспрямована робота банків щодо сегментування депозитного портфеля у розрізі клієнтів, видів послуг та секторів економіки з метою надійного припливу ресурсів на депозитні рахунки; постійне вдосконалення і розвиток нових видів депозитних продуктів задля задоволення потреб різних груп клієнтів та забезпечення конкурентоспроможності банків на фінансовому ринку.

Якісні аспекти реалізації банками ефективної депозитної політики вказують не просто на спроможність нагромаджувати грошові ресурси банківської системою, але і їх ефективно використовувати для проведення кредитно-інвестиційних операцій та забезпечення фінансової стійкості банківського сектора. А це означає, що депозитна політика має бути спрямована на досягнення цілого комплексу стратегічних завдань діяльності банку, зокрема щодо: забезпечення взаємозв'язку та взаємоузгодження між депозитними і кредитними вкладеннями за сумами і строками депозитних і кредитних

операцій; зведення до мінімуму залишків вільних коштів на депозитних рахунках з метою ефективного використання залучених банком ресурсів; проведення гнучкої процентної політики з метою підвищення привабливості банківських депозитних продуктів для різних груп клієнтів; створення умов у процесі формування депозитного портфеля для отримання банком належного рівня прибутку при збереженні ним своєї ліквідності і фінансової стійкості; постійний пошук шляхів підвищення якості існуючих і розвитку нових видів депозитних послуг та зменшення здійснюваних банком витрат за залученими ресурсами.

Саме виходячи із цих міркувань аналіз ефективності депозитної політики банків має ґрунтуватися на зазначених параметрах, а не лише визначати такі досягнення як абсолютний ріст залишків коштів на банківських депозитних рахунках. Справді, варто зазначити, що протягом останніх десяти років загальна сума депозитних коштів підприємств і населення у банківській системі України має тенденцію до зростання (рис. 1). Однак навряд чи така тенденція була спричинена підвищенням довіри вкладників до банківського сектора і поступовим пожвавленням економіки. Потрібно розуміти, що в умовах росту доходів населення відповідне зростання депозитної бази банків пов'язано не так із активізацією їхньої роботи щодо залучення коштів на ринку, як із відсутністю альтернативних напрямів вкладення ресурсів – насамперед на ринку цінних паперів. Очевидно, що із появою доступних широкому загалу реальних фондових альтернатив для інвестування грошових коштів перед банками постане проблема загострення конкурентної боротьби за кошти вкладників й передусім фізичних осіб.

Утім, попри поширене сприйняття тенденцій на грошовому ринку як таких, що свідчать про наявність надлишкової ліквідності комерційних банків, необхідно констатувати, що вона має більшою мірою короткостроковий характер, позаяк навіть у структурі строкових вкладень значна частка належить короткостроковим грошовим ресурсам, непридатним для задоволення саме довгострокових потреб підприємств у кредитних ресурсах (табл. 1).

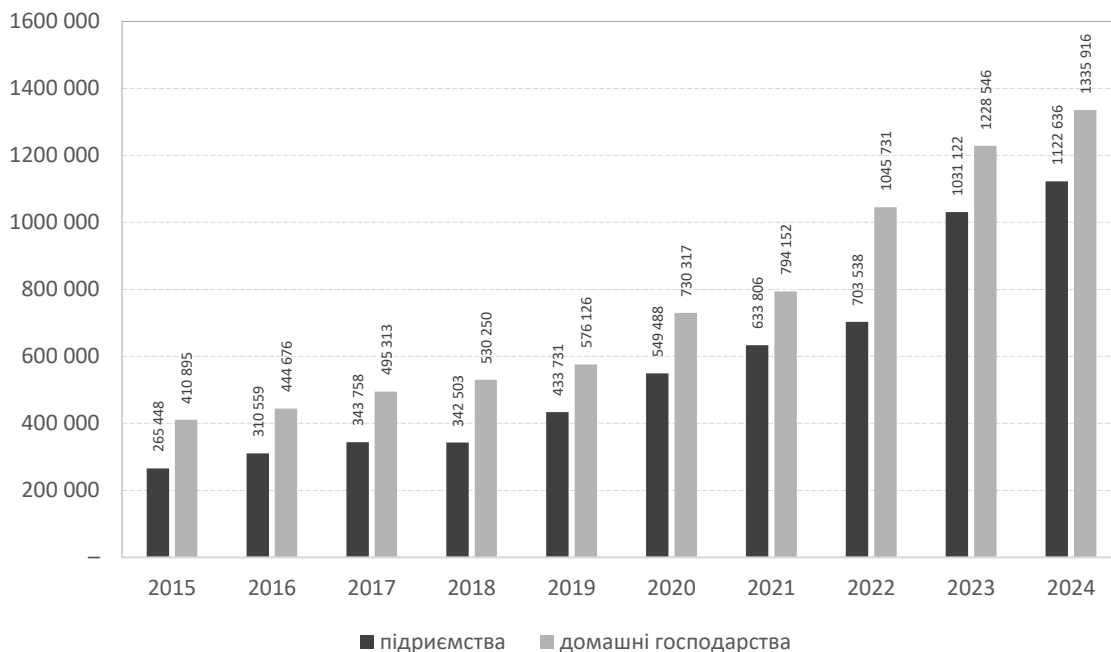

Рис. 1. Динаміка депозитів резидентів у комерційних банках України у розрізі секторів економіки, млн. грн. [14]

Таблиця 1. Структура депозитного портфеля комерційних банків України у розрізі строків погашення [14]

	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	Сума, млн. грн.	Частка, в %	Сума, млн. грн.	Частка, в %	Сума, млн. грн.	Частка, в %	Сума, млн. грн.	Частка, в %	Сума, млн. грн.	Частка, в %
Усього залучених депозитів	1348130	100	1503909	100	1893851	100	2395074	100	2614517	100
Депозити на вимогу	805964	59,8	1007206	67,0	1371927	72,4	1613424	67,4	1786395	68,3
Депозити до 1 року	395726	29,4	350397	23,3	390842	20,6	667327	27,9	667128	25,5
Депозити від 1 до 2 років	129862	9,6	128628	8,5	116046	6,1	96296	4,0	140031	5,4
Депозити більше 2 років	16578	1,2	17678	1,2	15037	0,8	18027	0,7	20962	0,8

Дані таблиці 1 характеризують істотне зростання ресурсної бази банківських установ України упродовж останніх п'яти років. Особливо значний ріст (у 2 рази) характерний для зобов'язань до запитання, при чому саме депозитам на вимогу належить дві третини

усього депозитного портфеля банку – 68,3%, а довгострокові депозити терміном понад 2 роки становлять мізерну частку банківського депозитного портфеля на рівні 0,8%, що вказує на практичну неможливість реалізації банками повноцінної кредитно-інвестиційної політики

щодо стимулювання виробничого зростання у реальному секторі.

Потрібно зауважити, що незважаючи на те, що із початком воєнного стану було прийнято рішення про 100%-не відшкодування коштів населення на депозитах за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, це не поліпшило ситуацію із строковою структурою депозитного портфеля комерційних банків України та не спонукало домашні господарства активніше розміщувати кошти на довгострокових банківських депозитах. Очевидною причиною цього слід вважати різке зростання макроекономічних ризиків для здійснення бізнесом і домогосподарствами довгострокових вкладень, що зумовлено падінням довіри до банківської системи через фінансову нестабільність та зниження ліквідності, пов'язані з війною, значним рівнем девальвації національної валюти, що спонукає суб'єктів ринку конвертувати власні заощадження в іноземну валюту задля мінімізації ризиків втрат коштів, високими

темпами інфляції і падінням унаслідок цього реальних доходів підприємств і населення, зниженням економічної активності в умовах воєнного стану, що негативно впливає на доходи бізнесу і домашніх господарств та їхню здатність накопичувати кошти на банківських депозитах.

Підтвердженням впливу вказаних ризиків на динаміку залучення коштів суб'єктів ринку на банківські депозити слугує також валютна структура депозитного портфеля комерційних банків України (табл. 2), котра вказує на значно повільнішу, а почасти навіть негативну, динаміку нарощування вкладів підприємств і населення у іноземній валюті, що характеризує високий ступінь недовіри до банківських інституцій з точки зору імовірності можливої втрати коштів. Процес же нарощування валютних депозитів за останні три роки відображає не зростання цієї довіри, а істотну девальвацію національної валюти та зростання абсолютної величини даних депозитів саме у гривневому вираженні.

Таблиця 2. Структура депозитів у комерційних банках за валютами погашення [14]

(залишки коштів на кінець періоду, млн. грн.)

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Усього депозитів	1071666	1348130	1503909	1893851	2395074	2614517
Депозити у національній валюті	642711	840189	1017032	1209957	1634098	1755553
Депозити в іноземній валюті	428955	507941	486876	683894	760977	858964

Важливим фактором додаткового стимулювання залучення коштів домогосподарств і бізнесу на банківські депозитні рахунки могла б стати адекватна процентна політика комерційних банків, що виступала б у якості головного стимулюючого фактора розміщення тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку у банках. До того ж і сам Національний банк, обґрунтовуючи рішення щодо своєї політики облікової ставки, у якості вагомого чинника вказує на необхідність підвищення привабливості гривневих активів як напряму заощадження коштів з огляду на динаміку інфляційних процесів. Утім, практика останніх років засвідчує досить низький рівень впливу цього напрямку стимулювання економічних агентів до заощаджень, незважаючи на те, що процентні ставки на депозитному ринку загалом перевищують показники інфляційної динаміки (рис. 2).

Таким чином, з огляду на зазначені обставини розв'язання проблеми активізації заощаджень економічних агентів і притоку коштів на банківські депозитні рахунки з метою ресурсного забезпечення кредитно-інвестиційної активності банків задля стимулювання подальшого економічного розвитку потребує комплексного вирішення питання оптимізації усіх аспектів здійснюваної банками депозитної політики, основною метою якої має бути збільшення обсягу ресурсної бази комерційних банків при мінімізації їхніх витрат і підтримці необхідного рівня ліквідності з урахуванням всіх видів ризиків. У зв'язку із цим варто вказати ще і на такі проблеми, як недостатній рівень і якість банківського менеджменту, відсутність у більшості банків науково-обґрунтованої концепції реалізації депозитної політики, а також недоліки в самій організації депозитного процесу, а саме

низький рівень постановки маркетингових досліджень депозитного ринку та, як наслідок,

обмежений спектр депозитних продуктів, що пропонуються клієнтам.

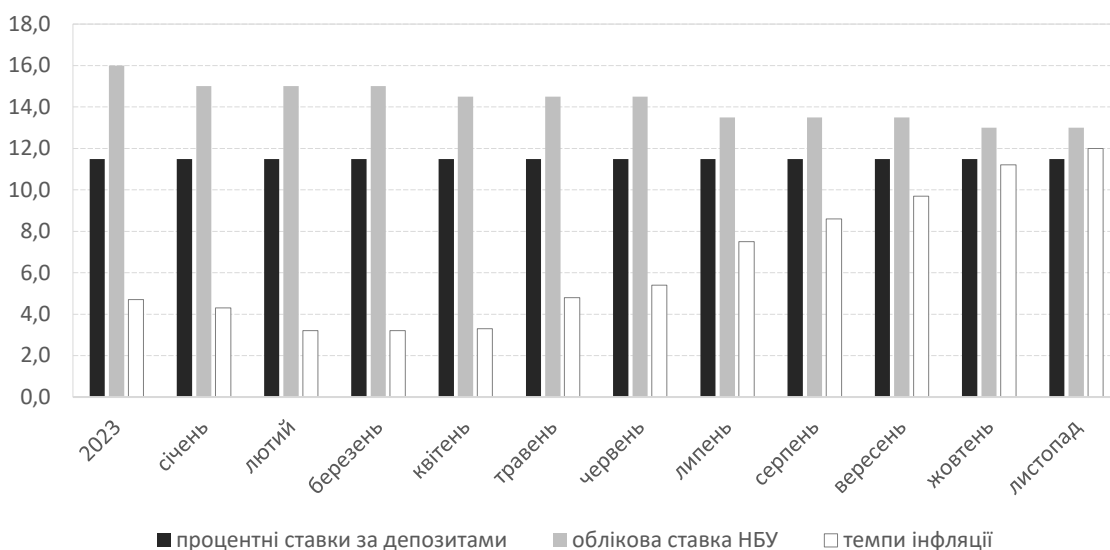

Рис. 2. Динаміка інфляції та процентних ставок на фінансовому ринку України у 2024 році, % [14]

Тому кожен банк вочевидь має розробляти власну депозитну політику, визначаючи види депозитів, їх строки та проценти за ними, умови проведення депозитних операцій, спираючись при цьому на специфіку своєї діяльності та враховуючи фактор конкуренції з боку інших банків та інфляційні процеси, що відбуваються в економіці. Основними елементами депозитної політики будь-якого комерційного банку можуть бути, зокрема: 1) визначення стратегії політики щодо розвитку основних видів депозитних операцій виходячи із цілей прибуткової діяльності банку та тенденцій розвитку депозитного ринку; 2) розробка тактики організації роботи щодо залучення коштів на депозитні рахунки і процесу формування ресурсної бази банку та його взаємодії із власною клієнтурою щодо пропозиції відповідного пакету депозитних послуг; 3) контроль за реалізацією депозитної політики банку та досягненням її основних цілей, що виявляється у відповідних фінансових результатах діяльності банку.

Так, при розробці першої частини, тобто стратегії банку на ринку депозитних послуг, необхідно враховувати такі її ключові завдання як: максимізація прибутку від реалізації депозитних операцій; забезпечення стійкості ресурсної бази та необхідного рівня ліквідності; завоювання конкурентних позицій банку на

певних сегментах депозитного ринку; розширення спектру депозитних послуг та їх диверсифікація за сумою та строками; підтримання належної гнучкості асортиментної та цінової політики й пристосування окремих параметрів збуту до вимог клієнтів. Також важливим аспектом при плануванні стратегії депозитної політики є врахування сукупності тих макро- і мікроекономічних ризиків, що позначаються на банківській діяльності у процесі організації депозитних операцій.

На макрорівні такі ризики визначаються факторами, які незалежні від депозитної політики самих комерційних банків, такими, як зниження ділової активності, зміни бюджетної політики уряду і монетарної політики НБУ, високі темпи інфляції та девальвації національної валюти, що є параметрами, які практично неможливо спрогнозувати в умовах воєнних дій на території країни. Що ж до мікрорівня, то основними проблемами, котрі виникають у процесі управління депозитними операціями банку, є: складність прогнозування поведінки вкладників і передбачення можливих причин дострокового вилучення ними коштів або зміни банківської установи для обслуговування; втрата довіри клієнтів до банківських установ і небажання розміщувати власні кошти на депозитних рахунках; труднощі з урахуванням сезонних факторів виникнення

депозитних ризиків при їх прогнозуванні.

Другою частиною є розробка тактики організації депозитних операцій як складової депозитної політики банку, що має передбачати вивчення потенційних можливостей для розширення ресурсної бази банку шляхом задоволення потреб клієнтів у депозитних послугах та їх постійного вдосконалення. Напрямами такого вдосконалення можуть бути: по-перше, запровадження новітніх форм депозитних рахунків; по-друге, комплексне обслуговування клієнтури; по-третє, оптимізація процентної політики банку.

Так, запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків підприємств і населення може стати тим напрямом, який дозволив би комерційним банкам підвищити зацікавленість індивідуальних осіб і бізнесу у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках. Йдеться передусім про розширення кола депозитних рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування, що може надати банківським вкладникам цілий ряд додаткових можливостей з використання своїх коштів при одночасному отриманні прийнятного рівня доходів. Такі рахунки поєднують в собі кілька послуг, наприклад, випуск дебетових карт на більш вигідних умовах при відкритті строкового депозиту або навпаки, підвищення ставки за депозитом при одночасній видачі картки; введення депозитів, що приймаються на спеціальних умовах, наприклад, іпотечного депозиту, який буде відкритий фізичним особам при оформленні іпотечного кредиту в банку. Загалом банківські установи мають постійно вдосконалювати депозитну політику через використання фінансово-маркетингових інструментів, за допомогою яких необхідно розробляти нові продукти, котрі повинні орієнтуватись на залучення грошових коштів на строкові депозити і застосовувати заходи з мінімізації непередбаченого вилучення депозитів клієнтами.

Іншим, пов'язаним із цим, напрямом удосконалення депозитних операцій банків можна вважати активніше використання можливостей щодо комплексного обслуговування клієнтури. Йдеться про необхідність надання індивідуальним

вкладникам ряду додаткових послуг, що супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування. Також банк може пропонувати поєднання депозитних продуктів з кредитними та страховими продуктами, розробляти такі напрями обслуговування, які спрямовані на задоволення потреб вкладників у житлі, великих покупках, оплаті освіти, туризму та відпочинку.

Серед напрямів стимулювання залучення коштів на банківські депозити важливе місце належить також процентній політиці банку. При встановленні процентних ставок за депозитами враховується те, що розмір процента безпосередньо пов'язаний із умовами депозиту: сумою, строками, порядком вилучення коштів. Проте значно більша увага у процесі реалізації відповідної депозитної політики банків має приділятися також ряду макроекономічних факторів, що загалом визначають динаміку процентних ставок на грошовому ринку (темпи інфляції, динаміка виробництва, кон'юнктура на ринку кредитних ресурсів, валютний курс, доходи і заощадження домашніх господарств тощо). Крім того, важливо, щоб банківські установи керувалися рядом засадничих принципів при реалізації самої процентної політики, зокрема: покриття процентними доходами за позичковими операціями витрат на формування ресурсної бази банку; встановлення процентної ставки на рівні, достатньому для забезпечення прийнятної рентабельності банківської установи; забезпечення належної гнучкості у встановленні процентних ставок з огляду на динаміку кон'юнктури депозитного ринку, що змінюється під впливом пропозиції тимчасово вільних ресурсів; диференціація процентних ставок згідно з результатами аналізу діяльності кожного індивідуального клієнта та відповідними умовами депозитної операції.

Третьою важливою складовою частиною є контроль результатів реалізації депозитної політики комерційного банку, що має передбачати, зокрема: оцінку стабільності та надійності банку його клієнтами, вкладниками та іншими банками-партнерами; визначення показників якості обслуговування клієнтів банком (кількість наданих клієнтам депозитних

послуг, наявність мережі відділень, послуг електронного банкінгу, ввічливість персоналу тощо); аналіз результатів цінової політики банку за залученими депозитами, тобто здатність керівництва банку адекватно реагувати на зміну ринкових цін на банківські депозитні послуги та продукти.

Оцінка досягнутих результатів щодо реалізації депозитної політики банку здійснюється за критеріями, що відображають: взаємозв'язок депозитних та кредитно-інвестиційних операцій банку задля підтримання його надійності та фінансової стійкості; диверсифікацію ресурсів банку з метою з метою зведення до мінімуму ризиків масового вилучення коштів; сегментацію депозитного портфеля і диференційований підхід до різних груп клієнтів; маневрування процентними ставками за депозитами задля забезпечення прийнятного рівня рентабельності банку; формування такої структури депозитного портфеля, яка сприяє підтримці необхідного рівня ліквідності банку; розвиток депозитних операцій за рахунок розширення переліку різних видів депозитів і можливостей щодо розпоряджання грошовими коштами, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможності банку на депозитному ринку.

Реалізація депозитної політики банку на основі трьох зазначених складових може дозволити банківським установам оптимізувати депозитні операції та забезпечити високий рівень надійності і стабільності ресурсної бази, а також її перерозподіл у ефективний кредитно-інвестиційний портфель, надаючи можливість банківському сектору ефективно виконувати функцію фінансового посередництва, тобто не тільки залучати додаткові фінансові ресурси у банківську систему, а й стимулювати збільшення інвестиційних ресурсів у всі сектори економіки, що відповідає інтересам економічного розвитку суспільства загалом.

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень

Таким чином, депозити займають основну частину залучених ресурсів банків, а розмір і вартість залучених ресурсів є однією із головних складових розвитку та успіху банківських установ на фінансовому ринку, а тому ефективна депозитна політика банку є однією з найважливіших складових його успішної діяльності в сучасних умовах. Ефективність депозитної політики банку визначає стійкість його ресурсної бази, а також конкурентні можливості порівняно з іншими фінансовими установами. Основні елементи депозитної політики комерційного банку як детально опрацьованої програми дій мають передбачати оптимальне поєднання визначення стратегії політики, розробки тактики організації роботи із залучення депозитів, а також забезпечення ефективного контролю за реалізацією депозитної політики банку.

Саме ефективна депозитна політика банків лежить в основі успішної реалізації ними функції фінансового посередництва в економіці, що передбачає мобілізацію банками тимчасово вільних грошових коштів економічних агентів із подальшим спрямуванням сформованих ресурсів на задоволення потреб економіки в додаткових капіталах. А тому реалізація оптимальної депозитної політики банків може сприяти підвищенню ефективності функціонування усього банківського сектора у сфері залучення на депозити грошових коштів домашніх господарств, що є необхідною умовою мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів країни, а відтак створення необхідних інвестиційних можливостей для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. Подальші дослідження депозитної політики банку можуть бути зосереджені на детальнішому вивченні різних аспектів оцінки і мінімізації усього комплексу ризиків, які супроводжують здійснення банківськими установами депозитних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Арестова Ю. О. Депозитна політика комерційного банку: теоретико-методологічні засади. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №8. С. 916-918.
2. Бартош О. М. Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку. *Фінансовий простір*. 2014. № 4. С. 19-24.
3. Бідюк О. О. Депозитна політика банків у період трансформації банківської системи України. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2017. № 1. С. 29-36.
4. Вдовенко Л. О. Депозитна політика банку як основа забезпечення стійкості та надійності ресурсної бази. *Інфраструктура ринку*. 2019. №27. С. 278-284.
5. Волкова Н. І. Оптимізація депозитної діяльності банківської установи в умовах мінливого економічного середовища. *Modern Economics*. 2021. №29. С. 49-56.
6. Глущенко О. В., Швайко М. Л. Депозитна політика банку. *Агросвіт*. 2023. №24. С. 42-48.
7. Дзюблук О. В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів*. 2010. №1. С. 7-17.
8. Дзюблук О. В., Галіцейська Ю. М. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики : Монографія. Тернопіль: Вектор, 2012. 208 с.
9. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 2. С. 39-44.
10. Козій Н. С., Вертій С. С. Депозитна політика в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №3. С. 135-141.
11. Кучеренко С. А., Лихочас Я. В. Депозитна політика банку та основні напрями її реформування. *Бізнесінформ*. 2013. № 6. С. 342-345.
12. Левченко В. П., Проценко Ю. С. Депозитна політика банку: поняття та складові. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. №2. С. 250-252.
13. Матвійчук Н. М., Теслюк С. А., Звірко А. О. Сучасна депозитна політика банків України як складова управління пасивами. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. №2. С. 168-174.
14. Національний банк України. Грошово-кредитна статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>
15. Приступа Л. А., Павлюк А. В., Стасюк Д. І. Ключові складові та сучасні тенденції депозитної політики вітчизняних банків. *Інфраструктура ринку*. 2017. №3. С. 141-146.
16. Руда О. Л., Маркуш К. Г. Депозитна політика банку та механізм її реалізації. *Економіка та держава*. 2018. №11. С. 81-84.
17. Хромушина Л. А. Депозитна політика комерційних банків та її реалізація на регіональному рівні. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 775-779.
18. Черкашина К. Ф., Бузник М. В. Тенденції розвитку депозитного ринку в Україні в сучасних умовах пандемії та пропозиції щодо його покращення. *Вісник університету банківської справи Національного банку України*. 2021. № 28. С. 160-167.

REFERENCES

1. Avanesova, N. E., and Arestova, Yu. O. (2015). Deposit policy of a commercial bank: theoretical and methodological foundations. *Global and national problems of the economy*, 8, 916-918.
2. Bartosz, O. M. (2014). Deposit policy as a component of the bank's activity management system. *Financial space*, 4, 19-24.
3. Bidyuk, O. O. (2017). Deposit policy of banks during the transformation of the banking system of Ukraine. *Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation*, 1, 29-36.
4. Vdovenko, L. O. (2019). Deposit policy of a bank as a basis for ensuring the stability and reliability of the resource base. *Market infrastructure*, 27, 278-284.
5. Volkova, N. I. (2021). Optimization of deposit activity of a banking institution in a changing economic environment. *Modern Economics*, 29, 49-56.
6. Glushchenko, O. V., and Shvaiko, M. L. (2023). Deposit policy of the bank. *Agrosvit*, 24, 42-48.
7. Dziubliuk, O. V. (2010). Modern aspects of understanding the essence and role of credit as an economic category. *World of Finance*, 1, 7-17.
8. Dziubliuk, O. V., and Galitseiska, Yu. M. (2012). *Theoretical and applied aspects of the implementation of resource policy by banks*: Monograph. Ternopil: Vector.
9. Kovalenko, M. O. (2017). Deposit policy of Ukrainian banks and its impact on the efficiency of attracting deposit resources. *Investments: practice and experience*, 2, 39-44.
10. Koziy, N. S., and Vertiy, S. S. (2024). Deposit policy in martial law conditions. *Current problems of the economy*, 3, 135-141.
11. Kucherenko, S. A., and Lykhochas, Ya. V. (2013). Bank deposit policy and main directions of its reform. *Businessinform*, 6, 342-345.
12. Levchenko, V. P., Protsenko, Yu. S. (2017). Bank deposit policy: concepts and components. *Eastern Europe: economy, business and management*, 2, 250-252.
13. Matviychuk, N. M., Teslyuk, S. A., and Zvirko, A. O. (2022). Modern deposit policy of Ukrainian banks as a component of liability management. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, 2, 168-174.
14. National Bank of Ukraine. Monetary and Credit Statistics. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>
15. Prystupa, L. A., Pavlyuk, A. V., and Stasyuk, D. I. (2017). Key Components and Modern Trends in the Deposit Policy of Domestic Banks. *Market Infrastructure*, 3, 141-146.
16. Ruda, O. L., and Markush, K. G. (2018). Bank Deposit Policy and Mechanism of its Implementation. *Economy and State*, 11, 81-84.
17. Khromushyna, L. A. (2018). Deposit Policy of Commercial Banks and its Implementation at the Regional Level. *Economy and Society*, 15, 775-779.
18. Cherkashyna, K. F., and Buznyk, M. V. (2021). Trends in the development of the deposit market in Ukraine in the current conditions of the pandemic and proposals for its improvement. *Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine*, 28, 160-167.

Oleksandr Dziubliuk, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of finance named after S. I. Yuriy, West Ukrainian National University, Ukraine

Determinants of banks' deposit policy in conditions of financial instability

Abstract

Introduction. Deposit operations are currently a key tool for accumulation of funds by the banking sector, and therefore are the main driver of the implementation of the function of financial intermediation and the transformation of savings into investments in the entire economy. This allows to assert that the effective implementation of the deposit policy by banks is of fundamental importance for ensuring economic development in general, based on the fact that the resources amassed on deposit accounts are one of the most important sources of investment and capital increase of enterprises in the real sector. Therefore, due to the fact that the process of accumulating funds for bank deposits is the basis for expanding the resource potential of the banking system, the study of the determinants of the deposit policy of banks is becoming more and more important and relevant.

Purpose. The article is aimed at assessing the key aspects of the formation of the deposit policy of commercial banks, in connection with which there is a need to find out the main trends in the development of the deposit market and optimize the work of banking institutions to attract deposit resources.

Methodology. General scientific techniques and tools, methods of analysis and synthesis, comparison, summary and grouping, scientific abstraction are used.

Results. The article identifies the features of the formation of theoretical approaches to understanding the deposit policy, substantiates the ways of solving the problem related to the insufficient resource provision of the banking system for the full performance of its functions. The directions for intensifying the process of formation of deposits, as well as the main components of the formation and implementation of the deposit policy of banks are substantiated.

Keywords: deposit; bank; deposit policy; interest rate; money circulation; financial market; banking system; inflation; financial intermediation; deposit market.

Cite as: Dziubliuk, O. (2025). Determinants of banks' deposit policy in conditions of financial instability. *Economic analysis*, 35 (1), 10-21. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.010>